

Varhaiskasvatus

Toimiala: Sivistys

Toimielin: Sivistysvaliokunta

Palveluala: Varhaiskasvatus

Vastuhenkilö: Varhaiskasvatusjohtaja

Toiminnan kuvaus

Varhaiskasvatuspalvelujen päämääränä on järjestää erilaiset lapset huomioon ottavaa, laadukasta ja tehokasta kasvatusta turvallisessa ja monipuolisessa oppimisympäristössä. Päämäärän saavuttamisen kannalta keskeisiä kriittisiä menestystekijöitä ovat mm.: turvallinen ja ajanmukainen kasvatusympäristö, kodin ja varhaiskasvatuksen välinen yhteistyö, yksilöllinen tuki lapselle, henkilöstön oikea mitoitus ja työntekijöiden työhyvinvoinnista huolehtiminen sekä palveluprosessien kehittäminen ja toiminnan priorisointi.

Loimaan kaupungissa on vuoden 2019 syksyllä 8 omaa päiväkotia ja kaksi ryhmäperhepäiväkotiyksikköä. Näiden lisäksi kaupungissa työskentelee 25 perhepäivähoitajaa. Kaupungissa toimii myös neljä yksityistä päiväkotia, Verkanappuloiden Nappulapellon ja Nappulakosken päiväkodit, Nappulan päiväkotia sekä Touhula Alastaron päiväkotia.

Esiopetusta järjestetään kaikissa päiväkodeissa paitsi Niinijoen ja Metsämaan päiväkodissa, joissa esiopetusryhmät ovat koulun yhteydessä.

Kaupungissa on yksi vuorohoitoa järjestävä päiväkotia (Peltoinen).

Varhaiskasvatuspalveluissa on vuosina 2019 - 2020 käynnissä hanke varhaiskasvatuksen positiivisen diskriminaation edistämiseksi. Avustusta voi käyttää lisähenkilöiden palkkaamiseen, ryhmien pienentämiseen ja uusien toimintamallien kehittämiseen. Avustusta myönnettiin 45 000 euroa.

Toimintaympäristön muutos

Taloustilanteen vaikutus palveluihin (mm. palvelujen laajuus).

Kouluverkkoselvityksen aiheuttamat muutokset palveluverkkoon (osa varhaiskasvatuksesta järjestetään koulukiinteistöissä).

Suunnitelman mukaan varhaiskasvatuslaki muuttuu 1.8.2020 niin, että subjektiivinen rajaus poistuu. Muutos merkitsee luultavasti lasten varhaiskasvatuspäivän pitenemistä nykyisestä, jolloin nykyinen työntekijäresurssi ei välttämättä riitä. Tulot eivät välttämättä suurene, sillä asiakasmaksulain mukaisten muutosten vuoksi asiakasmaksukertymä on laskenut aikaisempaan verrattuna.

Vaikka lapsimäärä vähenee, osallistumisaste varhaiskasvatukseen on valtakunnan kärkeä. Henkilöstöä on sopeutettu lapsimäärään jo pitkään, ja näin tehdään edelleen. Henkilöstön määrää suhteessa lapsimäärään tarkastellaan jatkuvasti ja sitä sopeutetaan tilanteiden muuttuessa.

Koronatilanne:

Valtioneuvosto päätti 16.3.2020:

" Varhaiskasvatuksen toimintayksiköt ja niiden yhteydessä järjestettävä esiopetus pidetään toiminnassa. Tällä turvataan yhteiskunnan toiminnan kannalta kriittisten alojen henkilöstön lasten pääsy varhaiskasvatukseen ja mahdollistetaan vanhempien työssäkäynti. Valtioneuvosto kuitenkin suosittaa, että lasta hoidetaan kotona, jos siihen on mahdollisuus."

Lapsista noin 20-30 % on ollut varhaiskasvatusyksiköissä. Metsämaan päiväkotia ja Kojonkulman ryhmis suljettiin vähäisen lapsimäärän takia 18.3. ja Kitkonpuiston päiväkotia 24.3. Varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista on päätetty myöntää maksuvapaus, mikäli lapsi on pois varhaiskasvatuksesta koko valmiuslain ajan. Vähentynyt lapsimäärä on

mahdollistanut henkilöstön vuosilomien ja palkattomien vapaiden pitämisen sekä lomautusten (talousarvioon liittyvät) aikaistamisen. Lisäksi muutamia henkilöitä on siirrynt työkentelemään sosiaali- ja terveystalouden yksiköihin.

Strateginen tavoite ja toimenpide	Arviointiväline, jolla tavoitteen toteutumista arvioidaan	Toiminnallinen tavoite 2020	Mittarin arvo / yksikkö ja vertailutiedot	Toteuma 30.4.	Tila
A1.3. Kehitämme sähköisten palvelujen saatavuutta	Uusien sähköisen asiointin palvelujen määrä	Uuden varhaiskasvatusohjelman hankinta / vaihto vuoden 2020 loppuun mennessä. Uusi ohjelma monipuolistaa sähköistä palvelua niin asiakkaan kuin henkilökunnan näkökulmasta.		Ohjelman vaihto on ajankohtainen viimeistään vuonna 2022.	Toteutuu
A3.2. Luomme positiivista kuvaa Loimaasta.	Mielikuvakysely	Sitoudumme luomaan positiivista kuvaa Loimaan kaupungista. Jokaisessa varhaiskasvatuksen tiimissä sovitaan, miten luomme positiivista julkisuuskuvaa Loimaan kaupungista ja varhaiskasvatuksesta.	Henkilöstökysely kahden vuoden välein		Valmistella
A3.2. Luomme positiivista kuvaa Loimaasta.	Asukaskysely / Toimialojen sisäinen itsearviointi	Tiedotamme perheitä avoimesti ja ajantasaisesti	Asiakastytyväisyyskysely 1 x vuodessa sekä väliarviointi 1x vuodessa	Ei toteutettu koronatilanteen takia.	Ei toteudu
B3.1. Kehitämme uusia osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia lähidemokratian toteuttamiseksi.	Käyttöön otettujen toimintatapojen määrä ja vaikuttavuuden arviointi Asukaskysely / Toimialojen sisäinen itsearviointi Asukaskysely; Yhdistysten ja järjestöjen toimintatiedot / Toimialojen sisäinen itsearviointi	Osallistamme perheitä ja lapsia varhaiskasvatuksen toteuttamisessa, arvioimisessa ja kehittämisessä.	Asiakaskysely kerran toimikaudessa		Ei toteudu
B4.1. Teemme päätöksiä pitkäjänteisesti ja strategian mukaisesti.	Strategisten tavoitteiden seuranta ja arviointi vuosittain toimintakertomuksessa.	Sopeutamme rakenteita ja henkilöstöä lapsimäärän muutoksissa ajantasaisesti.	Henkilöstömäärän ajantasainen seuranta ja muutoksiin reagointi	Henkilöstömäärää seurataan ajantasaisesti ja sitä sopeutetaan	Toteutuu

				lapsimäärän muutoksiin. Koronatilanteen aikana aktiivisesti etsitty korvaavia tehtäviä.	
B4.2. Parannamme palvelujemme tuloksellisuutta, vakautamme talouttamme ja turvaamme toimintamme jatkuvuutta sopeuttamalla palvelurakenteita.	Seuranta ja säännöllinen raportointi (kuukausiraportit, osavuosikatsaukset, tilinpäätös); Talouden tunnusluvut Henkilöstölinjausten mukaiset seurantatiedot ja tunnusluvut.			Säännöllinen seuranta ja raportointi on käytössä.	Toteutuu
C1.1. Tuemme loimaalaisten hyvinvointia ennakoivasti	Asukas- ja asiakastyytyväisyysarviointi /-mittaukset	Liikkuva Loimaan hankkeen käytäntöjen jatkaminen hankkeen jälkeen tai hankkeen jatko, jossa aktivoidaan myös koko perhettä.			Valmistella
C1.2. Korostamme liikunnan merkitystä ja tuemme kaikenikäisten liikumista.	Hyvinvointikertomuksen seuranta- ja arviointitiedot (TEA pistemäärä); ; THL-sairastavuusindeksi; Kouluterveyskyselyt.	Otamme huomioon varhaiskasvatuksen arjessa päivittäin hyvinvoinnin ja liikunnan näkökulman.			Toteutuu
C2.3. Arvioimme ja kehitämme palvelujamme asiakaspalautteen perusteella.	Asukas- ja asiakastyytyväisyysarviointi/-mittaukset	Asiakaskyselyn ja muun palautteen läpikäyminen sekä sen perusteella toimintatapojen tarkastelu ja muokkaaminen		Vrt. kohta 3.2.	Ei toteudu

Talousvaikutukset ja talouden tasapainotukseen liittyvät perustelut

1. Henkilöstömäärän suunnitelmallinen, tavoitteellinen, tarkoituksenmukainen ja taloudellisesti vaikuttava sopeuttaminen ja vähentäminen osana toimintojen, palvelujen ja palvelurakenteiden uudistamista 2020-2023. Vuonna 2020 yhteensä 133 000 €. *Lomautukset ja palkattomat vapaat toteutuvat suunnitelman mukaisesti. Sival on hyväksynyt lomautussuunnitelman 23.4.2020.*

2. Henkilöstökulujen vähentäminen (lapsimäärän vähenemisen aiheuttama henkilöstön väheneminen) 246 000 €. *Henkilöstömäärää sopeutetaan koko ajan lapsimäärän vähenemiseen. Suunniteltu henkilöstömäärän väheneminen näyttäisi toteutuvan.*

3. Aine- ja tarvikemenoihin sekä palvelujen ostoihin tehdyt leikkaukset 40 000 €.

Koronatilanteen aiheuttama tulovähennys (noin 100 000 €) maksuvapautuksen takia. Kesäaikana joudutaan pitämään normaalia enemmän yksiköitä toiminnassa koronatilanteen rajoitusten perusteella.

Lisätasapainotus vuosille 2020 - 2023:

Varhaiskasvatuksen henkilöstökuluvähennykset ja varhaiskasvatuksen palveluverkon tarkistaminen lapsilukumäärän vähentyessä vuosina 2020 - 2023. *Henkilöstömäärää sopeutetaan koko ajan lapsimäärän vähenemiseen. Palveluverkon tarkastelu mm. osana Hirvikosken alueen varhaiskasvatusratkaisuja.*

Henkilöstörakenne ja -määrä	Henkilöstömäärä 2018	Henkilöstömäärä 2019	Henkilöstömäärä 2020	TOT 30.4.
Varhaiskasvatusjohtaja	1	1	1	1
Varhaiskasvatuksen ohjaaja	2	2	2	2
Palvelusihteeri	2	2	2	2
Perhepäivähoitaja (ryhmis)	6	6	5	6
Perhepäivähoitaja	27	27	23	20
Varhaiskasvatuksen erityisopettaja	2,5	3	3	3
Perheohjaaja	0	1	1	1
Päiväkodinjohtaja	8	8	8	7
Varhaiskasvatuksen opettaja	20,5	21	20	20
Varhaiskasvatuksen lastenhoitaja	38,5	37	35	37
Päiväkotiapulainen	0,5	0	0	0
Varhaiskasvatuksen ryhmäavustaja	5,5	5	5	3
Yhteensä	113,5	113	105	102,0

Arviointikohde	Mittari	TP 2019	TA 2020	Tot 2020
Varhaiskasvatus	Päivähoitotoiminnan laatu koetaan hyväksi palautearviointikyselyissä (vastausten keskiarvo, asteikko 1-4)	3,64	3,5-4,0	Kyselyä ei ole toteutettu.
	Hoitopäivän hinta (€/päivä), omatoiminta - perhepäivähoito - ryhmäperhepäivähoito - päivähoito (päiväkodit)	89,0 105,0 87,0	90-95 85-90 80-85	arv. tilinpäätöksessä
	Hoitopäivän hinta (€/päivä), hankittu palvelu - päivähoito (päiväkodit)	76,0	60-65	arv. tilinpäätöksessä

Perusopetus ja keskiasteen koulutus

Toimiala: Sivistys

Toimielin: Sivistysvaliokunta

Palveluala: Perusopetus ja keskiasteen koulutus

Vastuhenkilö: Sivistysjohtaja

Toiminnan kuvaus

Opetuspalvelujen päämääränä on järjestää erilaiset oppilaat huomioon ottavaa, laadukasta ja tehokasta kasvatusta ja opetusta turvallisessa ja monipuolisessa oppimisympäristössä. Päämäärän saavuttamisen kannalta keskeisiä kriittisiä menestystekijöitä ovat mm.: monipuolinen opetustarjonta sekä turvallinen ja ajanmukainen oppimisympäristö, kodin ja koulun välinen yhteistyö, toimiva opiskeluhoito ja yksilöllinen tuki oppilaalle, henkilöstön oikea mitoitus ja työntekijöiden työhyvinvoinnista huolehtiminen sekä palveluprosessien kehittäminen ja toiminnan priorisointi.

Esiopetusta järjestetään lukuvuonna 2019 – 2020 Kojonkulman, Metsämaan ja Niinijoen koulujen yhteydessä. Hirvikosken yhtenäiskoulussa on mahdollisuus kehitysvammaisten esiopetukseen.

Perusopetukseen kuuluvat oppivelvollisuuskoulut, joissa annetaan opetusta vuosiluokille 1-9. Hirvikosken yhtenäiskoulussa on myös lisäopetusta (harjaantumisopetus). Loimaan kaupungin perusopetuksen kouluverkko käsittää yhteensä kahdeksan alaluokkien ja kaksi yläluokkien koulua sekä yhden yhtenäiskoulun. Alastaron yläasteella järjestetään myös oripääläisten yläkoululaisten opetusta. Osa Mellilän yläkoululaisista käy Kosken Seudun yläasteella kouluaan (kouluyhteistyösopimus).

Pienryhmäopetusta järjestetään Kauhanojan koululla, Keskuskoululla, Puistokadun koululla ja Hirvikosken yhtenäiskoululla. Muilla kouluilla erityisen tuen palveluja järjestetään yleisopetuksen ryhmissä. Lisäksi perusopetuksessa on yhteensä seitsemän laaja-alaista erityisopettajaa.

Loimaalla on **erityisopetus sopimuksia** naapurikuntien kanssa. Yhteistyötä on tällä hetkellä mm. Kosken TI kunnan, Oripään ja Pöytyän kuntien kanssa. Naapurikuntia, jotka lähettävät erityisoppilaitaan, laskutetaan vuosittain sopimuksen mukaisesti. Yhteistyö Kosken TI kunnan ja Oripään kunnan kanssa yläkoululaisten opetuksen järjestämisessä jatkuu vuonna 2011 tehtyjen sopimusten pohjalta (Oripään sopimusta tarkistettiin vuonna 2013). Oripään kunta teki kesällä 2015 päätöksen aloittaa kouluyhteistyön Pöytyän kunnan kanssa. Ensimmäiset oripääläiset yläkoululaiset siirtyivät Pöytyälle 1.8.2019 alkaen.

Aamu- ja iltapäivätoiminnan tavoitteena on tukea lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia ja terveyttä sekä luoda pohjaa hyvälle kasvuille. Toimintaa järjestetään joka päivä Asemanseudun koululla, Kauhanojan koululla, Keskuskoululla (Vapaudenkadulla), Kirkonkylän koululla, Kojonkulman koululla, Metsämaan koululla, Niinijoen koululla, Virttaan koululla sekä Hirvikosken yhtenäiskoululla. Aamu- ja iltapäivätoiminnan suunnittelu- ja koordinoititehtävät on nimetty kahdelle aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjaajalle ja toimintaa ohjaamaan laaditaan lukuvuodeksi toimintasuunnitelma.

Tukipalveluiden henkilöstön muodostavat esi- ja perusopetuksen sekä toisen asteen opiskelijoiden opiskeluhoitohenkilöstö. Uusi oppilas- ja opiskelijahuoltolaki tuli voimaan 1.8.2014. Oppilaitoksen sijaintikunta vastaa opiskelijahuollon psykologi- ja kuraattoripalveluiden järjestämisestä alueellaan sijaitsevien esi- ja perusopetusta, lukiokoulutusta ja ammatillista peruskoulutusta antavien oppilaitosten opiskelijoille.

Perusopetuksessa on vuosittain käynnissä useita erilaisia hankkeita, joilla pyritään kehittämään palveluja ja toimintoja. Hankehakemukset ja –raportit käsitellään sivistysvaliokunnassa. Vuonna 2020 käynnissä ovat mm. seuraavat hankkeet:

Loimaan kaupunki on saanut vuosille 2019 - 2020 valtionavustusta 19 000 € **kerhotoiminnan** kehittämiseen (20 000 euroa edellisenä vuonna). Kehittämistoiminnan tavoitteena on saada aikaan monipuolista, lapsen ja nuoren kasvua tukevaa vapaa-ajan toimintaa, joka vakiintuu osaksi lapsen ja nuoren iltapäivää. Kerhotoiminnan piiriin pyritään saamaan myös niitä lapsia ja nuoria, joilla ei ole esimerkiksi perheen tuen puuttuessa mahdollisuutta harrastaa säännöllisesti.

Loimaan kaupungille on myönnetty 35 000 euroa valtion erityisavustusta esi- ja perusopetuksen **tasa-arvoa** edistäviin toimenpiteisiin, erityisopetuksen laadun kehittämiseen sekä siihen liittyvään koulunkäyntiavustajien palkkaamiseen ja ryhmäkokojen pienentämiseen vuosille 2019 – 2020.

Loimaan kaupungille on myönnetty 36 000 euroa valtion erityisavustusta koulutuksellisen tasa-arvon edistämiseen sekä siihen liittyviin kokeiluihin vuosille 2019-2020.

Opetushallitus on myöntänyt avustusta 20 365 € **tutoropettajien** toimintaan ja osaamisen kehittämiseen sekä 59 185 € tutortoiminnan alueelliseen vakiinnuttamiseen. Jälkimmäisessä hankkeessa on yhteistyökumppanina Someron kaupunki.

Toimintaympäristön muutos

Kouluverkko selvityksen aiheuttamat muutokset palveluverkkoon.

Oppilasmäärän vähenemisen aiheuttamat muutokset tuntikehykseen, opetusryhmien määrään, ryhmäkokoihin ja henkilöstön määrään.

Taloustilanteen vaikutus palveluihin (mm. palvelujen laajuus).

Koronatilanne:

Valtioneuvosto päätti 16.3.2020, että koulujen tilat suljetaan ja lähiopetus niissä keskeytetään 13.4.2020 asti. Perusopetuksen järjestäjällä ei ole velvollisuutta järjestää perusopetusta lähiopetuksena koulussa tai muussa opetuksen järjestämipaikassa. Säännös ei koske esiopetuksen oppilaita, perusopetuksen 1–3 vuosiluokkien oppilaita. Myös 1-3 vuosiluokkien oppilaita suositellaan kuitenkin osallistumaan opetukseen etänä, mikäli mahdollista. Lähiopetusta järjestetään myös erityisen tuen päätöksen saaneille oppilaille ja pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevia oppilaille.

Hallitus päätti 30.3.2020 jatkaa koronavirustartuntojen leviämisen hidastamiseksi ja riskiryhmien suojelemiseksi aiemmin päätettyjä rajoitustoimia 13. toukokuuta 2020 saakka. Myös opetuksen rajoituksia tullaan jatkamaan kuukaudella 13. toukokuuta saakka. Opetuksen poikkeusjärjestelyjä varaudutaan samalla jatkamaan lukukauden loppuun asti, jos epidemian rajoittaminen sitä vaatii.

Koulujen lähiopetuksessa on ollut noin 30 - 40 oppilasta (2-3 %). Opetushenkilöstö on pääosin ollut etätyössä ja muutamia koulunkäynninohjaajia on siirtynyt työskentelemään myös sosiaali- ja terveyspalvelujen yksiköihin. Etäopetuksessa olevien oppilaiden kouluruoan raaka-ainekorvaus päätettiin maksaa ajalla 18.3.-30.5. Maksusitoumus on 75 €/oppilas. Koulukuljetukset päättyivät pääosin 18.3. alkaen.

Strateginen tavoite ja toimenpide	Arviointiväline, jolla tavoitteen toteutumista arvioidaan	Toiminnallinen tavoite 2020	Mittarin arvo / yksikkö ja vertailutiedot	Toteuma 30.4.	Tila
A2.4. Toteutamme yrittäjyyskasvatusta.		Koulujen opetuksessa toteutetaan opetussuunnitelman mukaisesti yrittäjyyskasvatusta (eri oppiaineiden opetuksessa, teemapäivinä, monialaisissa oppimiskokonaisuuksissa jne.) Loimaalla laaja-alaisissa oppimiskokonaisuuksissa painotetaan kohtaa L6 (työelämätaidot ja yrittäjyys).	Opetussuunnitelman toteutuminen Yrittäjyyskasvatukseen liittyvät tapahtumat/toiminnat		Toteutu

B4.2. Parannamme palvelujemme tuloksellisuutta, vakautamme talouttamme ja turvaamme toimintamme jatkuvuutta sopeuttamalla palvelurakenteita .	Seuranta ja säännöllinen raportointi (kuukausiraportit, osavuosikatsaukset, tilinpäätös); Talouden tunnusluvut	Haemme palvelujen/toimintojen kehittämistä tukeviin hankkeisiin rahoitusta.	Toteutuneet hankkeet (myönnetty avustus, hakkeen tulokset jne.)	Vieraskielisten oppilaiden esi- ja perusopetuksen järjestämiseen (15 372 €). Koululaisten loma-ajan päiväleiritoinnista (8 100 €).	Toteutu
B4.2. Parannamme palvelujemme tuloksellisuutta, vakautamme talouttamme ja turvaamme toimintamme jatkuvuutta sopeuttamalla palvelurakenteita .		Kouluverkon kehittäminen niin, että tuloksena on pedagogisesti, taloudellisesti ja tilankäytöllisesti mahdollisimman hyvin toimiva kouluverkkokokonaisuus	Päätös kouluverkosta ja toteutuvat ratkaisut	Kaupunginvaltuusto hyväksyi 27.4.2020, että Kojonkulman ja Virttaan koulujen sekä Alastaron yläasteen toiminta päättyy 1.8.2021.	Toteutu
B4.4. Sopeutamme henkilöstömäärää muuttuvien ja uudistettavien palvelurakenteiden ja -tarpeiden mukaisesti.	Henkilöstömäärä	Tuntikehystä pienennetään oppilasmäärän vähentyessä (jakotunnit, ryhmäkoot). ->vaikutukset henkilöstömäärään/palkkameinonihin	Tuntikehys (tunnit/opp.) Henkilöstömäärä Ryhmäkoot	Tuntikehysten vähentämisen 150 tunnilla lv. 2020-2021 (Sival 23.1.2020)	Toteutu
C1.3. Kannustamme asukkaita monipuoliseen harrastustoimintaan	Hyvinvointikertomuksen seuranta- ja arviointitiedot (TEA pistemäärä); ; THL-sairastavuusindeksi; Kouluterveyskyselyt .	Monipuolinen kerhotarjonta eri kouluilla. Toiminnalla voidaan osaltaan tukea opetussuunnitelman tavoitteiden toteutumista, tarjota mielekästä tekemistä vapaa-aikaan ja herättää kiinnostusta harrastuksiin. Toimintaan haetaan valtionavustusta.	Toteutuneiden kerhojen määrä. Osallistujamäärä Myönnetty valtionavustus	40-45 kerhoa/lv 410-430 opp. Haettu avustusta 34 440 € lv. 2020-2021	Toteutu

Talousvaikutukset ja talouden tasapainotukseen liittyvät perustelut

1. Henkilöstömäärän suunnitelmallinen, tavoitteellinen, tarkoituksenmukaisesti ja taloudellisesti vaikuttava sopeuttaminen ja vähentäminen osana toimintojen, palvelujen ja palvelurakenteiden uudistamista 2020 - 2023. Vuonna 2020 yhteensä 315 000 €. *Lomautukset toteutunevat suunnitelman mukaan. Sival hyväksynyt lomautussuunnitelman 23.4.2020.*
2. Henkilöstökulujen vähentäminen (tuntikehysten vähentäminen (150h/vko), koulunkäynninohjaajien (4) vähentäminen) 221 000 €. *Tuntikehys on päätetty valiokunnassa tammikuussa 2020.*
3. Aine- ja tarvikemenoihin sekä palvelujen ostoihin tehdyt leikkaukset 242 000 €.

Koronatilanteen takia pääosa koulukuljetuksista on jäänyt toteutumatta ajalla 18.3.-13.5.2020 (noin 200 000 €).

Lisätasapainotus vuosille 2020 - 2023:

Vuosi 2021

1. Kouluverkon uudistaminen. Vuonna 2021 yhteensä 315 000 €. *Kouluverkkomuutoksen vaikutukset vuositasona noin 500 000 € (alkavat vaikuttaa 1.8.2021).*

2. Tuntikehyksen vähentäminen. Vuonna 2021 yhteensä 75 000 €.

Vuosi 2022

1. Kouluverkon uudistaminen. Vuonna 2022 yhteensä 545 000. *Kouluverkkomuutosten vaikutukset vuositasona noin 500 000 €.*

Vuosi 2023

1. Kouluverkon uudistaminen. Vuonna 2023 yhteensä 150 000 €.

Henkilöstörakenne ja -määrä	Henkilöstömäärä 2018	Henkilöstömäärä 2019	Henkilöstömäärä 2020	TOT 30.4.
Sivistysjohtaja	1	1	1	1
Palvelusihteeri	5	5	5	5
Rehtori	4	4	4	4
Luokanopettaja	54,5	55	55	55
Lehtori	30,5	32	30	30
Pt. tuntiopettaja	21	20	22	22
St. tuntiopettaja	3	1	1,5	1
Eriyisluokanopettaja	12,5	13	12	12
Eriyisopettaja	7,5	7	7,5	8
Esikoulun opettaja	2	1	2	2
Koulunkäynninohjaaja	47	46	43	41
Apip-toiminnan ohjaaja	4,5	4	4	4
Koulukuraattori	3	3	3	3
Koulupsykologi	3	3	3	2
Perusopetus (yhteensä)	198,5	195	193	190,0

Arviointikohde	Mittari	TP 2019	TA 2020	Tot 2020
Perusopetus	Oppilaita/opettaja perusopetuksessa	11,6	11,5	11,6
	Oppilaita/opettaja laaja-alainen erityisopetus	193	205	192
	30.9. jatkokoulutuksen ulkopuolelle jäävät/edellisenä keväänä 9.luokan päättötodistuksen saaneet	0 %	0 %	-
	Perusopetuksen käyttökustannukset (yleis- ja erityisopetus) € / opp	8 900	8950	arv. tilinpäätöksessä
	S			
	Perusopetuksen laatu koetaan hyväksi palautearviointikyselyissä (vastausten keskiarvo, asteikko 1-4)	*	3,3-3,5	Kyselyä ei ole toteutettu.
Iltapäivätoiminta	Oppilasmäärä/opetusryhmä	17,1	17-18	16,3
	1-2 lk	18,0	18-19	17,8
	3-6 lk	16,0	16-17	16,4
	7-9 lk			
Iltapäivätoiminta	Oppilaita apip-toiminnan piirissä: 1-2-luokat	151	170	149**
	Oppilaita apip-toiminnan piirissä: 3-9-luokat	37	20	30**
	Ohjaustuntien määrä/vko	480	480	470

* arviointikyselyä ei tehty vuonna 2019 ** koronatilanteen aikana lapsia oli toiminnassa 15 - 20

Vapaa-aikapalvelut

Toimiala: Sivistys

Toimielin: Sivistysvaliokunta

Palveluala: Vapaa-aikapalvelut

Vastuhenkilö: Sivistysjohtaja

Toiminnan kuvaus

Lähtökohtana vapaa-aikapalveluiden toiminnassa on lisätä sellaisia toimintatapoja ja palveluita, jotka edistävät kuntalaisten kuulumista yhteisöihin. Palveluilla on varmistettava mahdollisuudet osallistua aktiivisesti vapaa-ajalla myös niille kuntalaisille, jotka eivät ole kansalaisjärjestöjen toiminnan piirissä. Vapaa-aikapalvelut ovat osaltaan kehittämässä kaikkien kuntalaisten mahdollisuuksia vaikuttaa omaa elinympäristöään koskeviin asioihin.

Vapaa-aikapalvelut tuottavat ja edistävät palveluja, jotka ovat enimmäkseen ennaltaehkäiseviä. Ensisijaisesti ennaltaehkäiseviä vapaa-ajanpalveluita tuottavat kansalaisjärjestöt. Vapaa-aikapalvelut toimivat edistäjinä ja sellaisten palveluiden tuottajina, joita kansalaisjärjestöt eivät voi tuottaa. Yhdistysten, järjestöjen ja seurojen toimintaa tuetaan avustuksin.

Kirjastopalveluiden tehtävänä on tarjota pääsy aineistoihin, tietoon ja kulttuurisisältöihin, ylläpitää monipuolista ja uudistuvaa kokoelmaa, edistää lukemista ja kirjallisuutta, tarjota tietopalvelua, ohjausta ja tukea tiedon hankintaan ja käyttöön sekä monipuoliseen lukutaitoon, tarjota tiloja oppimiseen, harrastamiseen, työskentelyyn ja kansalaistoimintaan sekä edistää yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua.

Tehtävien hoitamiseksi kirjastolla tulee olla tarkoituksenmukaiset tilat, ajantasainen välineistö sekä riittävä ja osaava henkilöstö.

Kirjastolaitos koostuu pääkirjastosta sekä Alastaron, Hirvikosken ja Mellilän kirjastoista. Kirjasto tekee yhteistyötä kirjastopalveluiden laadun varmistamiseksi muiden kirjastojen kanssa seutu-, maakunta- ja valtakunnallisella tasolla.

Kirjastopalvelut on tarkoitettu koko väestölle. Keskeinen tavoite on, että kaikki käyttäjät huolimatta mahdollisista toimintarajoitteista voivat hyödyntää kirjaston palveluja. Kirjastopalveluiden saavutettavuutta tuetaan selko- ja isotekstisten kirjojen teemahyllyllä, kirjaston kotipalvelulla ja yhteistyöllä Celia-kirjaston kanssa. Kirjasto välittää Celian palveluja asiakkaille, joiden on vaikea lukea tavallista kirjaa, ja opastaa palvelun käytössä.

Asiakkaiden opastaminen tiedonhallintataitoihin on yksi kirjaston ydintehtävistä. Opastusta järjestetään sekä henkilökohtaisena opastuksena että ryhmille. Lukemiskulttuuria edistetään vaihtuvien kirjanäyttelyin ja erilaisten luku- ja kirjallisuuspiirien avulla.

Kulttuuripalveluiden tehtävänä on luoda mahdollisuuksia ja edellytyksiä taiteen harjoittamiselle sekä kotiseututyön ja perinteen harrastamiselle.

Kulttuuripalvelut tuottavat kulttuuri- ja perinnetoimintaan liittyviä palveluita sekä toteuttavat muita tehtäviä kuten järjestävät julkisia tilaisuuksia, ylläpitävät perinteen tallentamista ja vastaavat osittain ystävyyskuntatoiminnasta ja matkailuun liittyvistä tehtävistä. Avustuskohteita ovat mm. Suomen maatalousmuseo Sarka, Loimaan seudun teatteriyhdistys, muut yhdistykset ja kylät.

Keskeisiä tehtäviä ovat musiikkitalaisuuksien ja muun esittävän taiteen tukeminen ja järjestäminen, teatteritoiminnan tukeminen, elokuvatoiminta, taidekokoelman ylläpitäminen ja kartuttaminen, erilaiset viestintäpalvelut, Vesikosken myllyn, Alpo Jaakolan Patsaspuiston, kuivurigallerian toiminnasta ja ylläpidosta vastaaminen sekä Heimolinnan toiminta. Lisäksi kulttuuripalvelujen vastuulla on toritoiminta.

Liikuntapalveluiden tehtävänä on tuottaa ja kehittää eri hallintokuntien ja sidosryhmien kanssa laadukkaita ja monipuolisia liikunta- ja vapaa-ajan palveluita. Kunnan tulee luoda edellytyksiä asukkaiden liikunnalle järjestämällä liikuntapalveluja sekä terveyttä ja hyvinvointia edistävää liikuntaa eri kohderyhmät huomioon ottaen, tukemalla kansalais- ja seuratoimintaa, rakentamalla ja ylläpitämällä liikuntapaikkoja, kehittämällä paikallista ja kuntien välistä ja alueellista yhteistyötä.

Erityisliikunta on painopisteenä ja liikuntapalvelut järjestävät ohjattuja erityis- ja terveystoimintaryhmiä eri ikäryhmille koko kunnan alueella. Vuoden mittaan järjestetään itse tai yhdessä muiden tahojen kanssa erilaisia, lähinnä lapsiperheille suunnattuja tapahtumia.

Liikunnanohjaajat vierailevat eläkeläis- ym. järjestöjen tilaisuuksissa antamassa liikuntaneuvontaa ja tietoja kaupungin palveluista. Tavoitteena on motivointi terveellisempään elämään ja oman kiinnostuksen mukaisen liikuntapolun löytäminen matalan kynnyksen ryhmien, lajikokeilujen ym. kautta.

Uimahalli Vesihovi on "vauvasta vaariin" kuutena päivänä viikossa vesiliikuntapalveluja tuottava seutukunnallinen ohjattu liikunnan ja omaehtoisen virkistykseen keidas, jonka palveluja tulee turvata ja kehittää niitä mahdollisimman paljon asiakaslähtöisyyden pohjalta.

Saviseudun kunnat järjestävät yhdessä pyöräilyyn, kävelyyn/juoksuun ja hiihtoon kohdistuneet "Saviseutu liikkuu" kampanjat, joiden tavoitteena on innostaa kuntalaisia omaehtoiseen liikuntaan ympäri vuoden.

Nuorisopalveluiden tehtävänä tuottaa nuorisolain edellyttämiä palveluita nuorille (alle 29-vuotiaille). Nuorisopalvelut luovat edellytyksiä nuorisotoiminnalle, järjestää itse toimintaa, tukee nuorten kasvua, kehitystä ja kansalaisvalmiuksia tiiviissä yhteistyössä viranomaisten, järjestöjen ja yhteisöjen sekä yksityisten henkilöiden, erityisesti nuorten ja heidän perheiden kanssa.

Nuorisopalveluiden tehtävänä on huolehtia, että nuorilla on mahdollisuus käyttää heille suunnattuja palveluja ja että heillä on mahdollisuuksia ja valmiuksia vaikuttaa elinolosuhteisiinsa. Tätä tarkoitusta varten kehitetään edelleen nuorten tieto-, neuvonta- ja ohjauspalveluita.

Nuorisopalvelut järjestävät nuorisotiloilla alakoululaisille (3-6 lk), yläkouluikäisille, sekä toisen asteen opiskelijoille tarkoitettua avointa toimintaa. Avoimen toiminnan lisäksi järjestetään tapahtumia ja retkiä. Loimaan kaupungin kulttuurikasvatussuunnitelman mukaisesti tuotetaan peruskoululaisille ennalta ehkäiseviä palveluja. Alakouluikäisten kesäleirejä järjestetään Kalikan virkistysalueella.

Nuorten osallisuuden ja nuorten asioiden edistäjänä Loimaalla toimii nuorisovaltuusto.

Loimaan kaupungissa toimii lasten ja nuorten monialainen työryhmä. Sen toiminta on yhdistetty paikalliseen LAPE -ryhmään (lapsiperheiden kehittämisohjelma). Työryhmä toimii nuorisolain edellyttämänä nuorten ohjaus- ja palveluverkostona.

Seutukunnallinen nuorisotoiminta (SENU) jatkaa toimintaansa neljän kunnan yhteistyönä ja Loimaa toimii näiden kuntien etsivän nuorisotyön koordinaattorina.

Työväenopisto tuottaa loimaalaisille heidän tarpeistaan lähtevää opetusta ja oppimistavoitteista harrastustoimintaa, joka tukee kuntalaisten aktiivisuutta, kehittää osaamista ja sivistystä sekä edistää henkistä ja ruumiillista hyvinvointia. Paikallisten yhdistysten ja muiden toimijoiden kanssa tehdään yhteistyötä mahdollisimman laajan seutukunnallisen, alueellisen ja paikallisen kurssitarjonnan saavuttamiseksi.

Työväenopiston toiminta käsittää perinteisen vapaan sivistystyön lisäksi mm. lapsille ja nuorille annettavaa taiteen perusopetusta. Sitä tarjotaan kuvataiteissa sekä teatteritaiteessa. Tilauskoulutusta ja muuta maksupalvelukoulusta työväenopisto järjestää tarpeen mukaan. Toistaiseksi sen määrä ja tarve paikkakunnalla on ollut vähäinen.

Työväenopiston hallinto on hankittu 1.8.2012 alkaen Pöytyän kunnalta (Auranlaakson kansalaisopiston rehtori). Opisto tekee muutenkin tiivistä yhteistyötä Auranlaakson kansalaisopiston kanssa. Loimaan työväenopisto on mukana myös varsinaissuomalaisen kansalaisopistojen nk. Ilo Oppia -verkostossa.

Musiikkiopisto järjestää laadukasta musiikin ja tanssin opetusta sekä niihin liittyvää muuta toimintaa alueen asukkaille. Musiikillisten ja tanssiin liittyvien tietojen ja taitojen kartuttamisen lisäksi tavoitteena on tarjota asukkaille mielekästä toimintaa vapaa-ajaksi elämänlaatua parantamaan.

Musiikkiopistossa opetetaan jousi-, puhallin- ja lyömäsoittinten, pianon sekä kitaran soittoa. Opetusta annetaan orkesterisoitossa, kamarimusiikissa, yksin- ja kuorolaulussa sekä pop- ja jazzmusiikissa. Oppilaille annetaan lisäksi opetusta yleisissä aineissa kuten teoria-säveltämisessä ja musiikkiedossa.

Musiikkiopistossa toimii avoin linja, jossa kustannukset katetaan kokonaan oppilasmaksuilla. Avoimella linjalla voivat opiskella kaiken ikäiset opiskelijat ilman velvollisuutta osallistua pääsykokeeseen.

Toimintaympäristön muutos

Koronatilanne:

Vapaa-aikapalveluissa on korona-tilanteen takia tehty 16.3.2020 alkaen seuraavat toimenpiteet:

Kirjastot on suljettu. Pääkirjastosta on saanut arkisin puhelimella ja sähköpostilla mm. digineuvontaa yms. tietoneuvontaa. Kulttuuripalvelujen tilaisuudet ja tapahtumat on peruutettu ja taidetalo on suljettu. Toritoiminta on jatkunut normaalisti.

Nuorisopalveluissa siirryttiin pääosin etäpalveluihin ja nuorisotilat suljettiin. Etsivässä nuorisotyössä ryhmätoiminta lopetettiin, mutta yksilöohjausta jatkettiin tarvittaessa. Liikuntapalveluissa ohjattu toiminta lopetettiin ja liikuntapaikat suljettiin. Ikäihmisten ryhmiin osallistuneihin on pidetty yhteyttä puhelimella ja kuntalaisille on tuotettu erilaisia liikuntavinkkejä.

Työväenopiston kurssit keskeytettiin kevään osalta 16.3. alkaen. Musiikkiopistossa keskeytettiin vastaavasti lähiopetus ja siirryttiin etäopetukseen loppukevään ajaksi.

Koronatilanne on mahdollistanut henkilöstön vuosilomien pitämisen sekä lomautusten (talousarvioon liittyvät) toteuttamisen.

Strateginen tavoite ja toimenpide	Arviointiväline, jolla tavoitteen toteutumista arvioidaan	Toiminnallinen tavoite 2020	Mittarin arvo / yksikkö ja vertailutiedot	Toteuma 30.4.	Tila
A1.1. Huolehdimme sujuvista palveluista	Yritys- ja asukaskysely / Toimialojen sisäinen itsearviointi.	Ohjaamo-toiminnan käynnistäminen (nuorisopalvelut)	Asiakasmäärä ja asiakastyytyväisyys (nuorisopalvelut)	Ohjaamo-statusen kriteerit eivät täyty. Ohjaamo edellyttää tällä hetkellä fyysisesti monialaisia toimipisteitä ja Loimaan suunnitelmien mukaan ohjaamo toimisi etäverkoston a	Ei toteudu
A1.2. Pidämme asumisen ja yrityselämän toimintaympäristöt edullisina.	Tonttien hinnat, kaukolämmön ja vesihuollon hinnat, kiinteistövero-%	Harjureitin kehittämishankkeen investointisuunnitelman toteuttaminen yhteistyössä Huittisten, Oripään ja Säskylän kuntien kanssa.	Toteutuneiden investointi osioiden määrä ja niiden vaikutus asiakastyytyväisyys yteen	Investoinnit on toteutettu syksyn 2019 ja kevään 2020 aikana. Käyttäjiltä saatu palaute on ollut kauttaaltaan positiivista.	Toteutuu

B3.1. Kehitämme uusia osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia lähidemokratian toteuttamiseksi.	Käyttöön otettujen toimintatapojen määrä ja vaikuttavuuden arviointi	Osallistava budjetointi yhdistää talouden ja demokratian nuorisotiloilla. Nuoret saavat vaikuttaa nuorisotalojen toimintoihin ja välineistöön talotoimikunnittain (Nuorisopalvelut)	Asiakastyytyväisyys (nuorisopalvelut)	Alkuvuodesta käynnistettiin ko. toimintaa, mutta nuorisotilat suljettiin 16.3.	Toteutuu osittain
C1.1. Tuemme loimaalaisten hyvinvointia ennakoivasti	Asukas- ja asiakastyytyväisyysarviointi /-mittaukset	Kaikenikäisten kuntalaisten hyvinvoinnin tukemiseen ja aktiiviseen harrastamiseen kaupungissa on tarjolla liikunnan ja vapaan sivistystyön tarjoamat monipuoliset matalan kynnyksen ryhmät.	Tarjonta Osallistujat	Liikuntapalvelujen erikikäisille suunnattuja matalankynnyksen ryhmiä on toteutettu lähes koko kaupungin alueella. Työväenopiston liikunnan, tanssin, terveyden ja hyvinvoinnin aineryhmän kurssien lukumäärä oli 43 ja niissä oli 774 bruttop opiskelijaa.	Toteutuu
C1.2. Korostamme liikunnan merkitystä ja tuemme kaikenikäisten liikkumista.	Hyvinvointikertomuksen seuranta- ja arviointitiedot (TEA pistemäärä); ; THL-sairastavuusindeksi; Kouluterveyskyselyt.	<- Uuden kuntien kulttuurilain myötä THL kerää jatkossa myös tietoja kulttuuripalveluista TEAviisaria varten: https://teaviisari.fi/teaviisari/kulttuuri		Ks. kohta C1.1.	Toteutuu
C3. Loimaalla et ole yksin.	Hyvinvointikertomuksen seuranta- ja arviointitiedot	Kuntalaisten syrjäytymistä sekä fyysistä ja psyykkistä sairastumista voidaan osaltaan ennaltaehkäistä tarjolla olevien paikallisten vapaan sivistystyön koulutuspalvelujen sekä matalan kynnyksen liikuntaryhmien avulla.	Tarjonta Osallistujat	+75 Liikkuva minä opintopiirit Alastaron Loimikodissa ja Heimolinnassa.	Toteutuu

Talousvaikutukset ja talouden tasapainotukseen liittyvät perustelut

1. Henkilöstömäärän suunnitelmallinen, tavoitteellinen, tarkoituksenmukainen ja taloudellisesti vaikuttava sopeuttaminen ja vähentäminen osana toimintojen, palvelujen ja palvelurakenteiden uudistamista 2020 - 2023. Vuonna 2020 yhteensä 64 000 €. *Lomautukset toteutuvat suunnitelman mukaan, myös uimahallin henkilöstö lomautusten piirissä. Sival on hyväksynyt suunnitelman 23.4.2020.*

2. Henkilöstökulujen vähentäminen (musiikkiopiston rehtori, kirjastovirkailija, nuoriso-ohjaaja, liikunnanohjaaja) 120 000 €. *Edellä mainitut tehtävät ovat täyttämättä.*

3. Aine- ja tarvikemenoihin sekä palvelujen ostoihin tehdyt leikkaukset 72 000 €.

4. Avustusten vähentäminen 72 000 €. *Avustusten jakosuhte on päätetty valiokunnassa tämän mukaisesti helmikuussa 2020.*

5. Kirjastoverkon uudistaminen. Vuonna 2020 yhteensä 20 000 €. *Kirjastopalveluselvityksen valmistelu on käynnissä. Kirjastovirkailijan sijaisuus jätetään täyttämättä ajalla 10.2.-31.12.2020.*

Koronatilanteen aiheuttama tulomenetys mm. uimahalli- ja kuntosalimaksuihin (noin 90 000 €).

Lisätasapainotus vuosille 2020 - 2023:

Vuosi 2021

Avustusten vähentäminen. Vuonna 2021 yhteensä 20 000 €.

Kirjastoverkon uudistaminen. Vuonna 2021 yhteensä 40 000 €.

Liikuntapalveluiden järjestämismahdollisuuksien selvittäminen. Vuonna 2021 yhteensä 100 000 €.

Vuosi 2022

Kirjastoverkon uudistaminen. Vuonna 2022 yhteensä 20 000 €.

Henkilöstörakenne ja -määrä	Henkilöstömäärä 2018	Henkilöstömäärä 2019	Henkilöstömäärä 2020	TOT 30.4.
Kirjastotoimenjohtaja	1	1	1	1
Kirjastonhoitaja	2	2	2	2
Kirjastovirkailija	9	9	8	7
Kulttuurisihteeri	1	1	1	1
Kulttuuriohjaaja	1	1	1	1
Musiikinohjaaja	0,4	0,4	0,5	0,5
Liikuntasihteeri	1	1	1	1
Liikunnanohjaaja	5	5	5	5
Kassa-/kahviotyöntekijä	2	2	2	2
Laitoshuoltaja	2	2	2	2
Laitosmies	1	1	1	1
Tilapäistyöntekijät	0,5	1,5	0,5	0,5
Nuorisosihteeri	1	1	1	1
Nuoriso-ohjaaja	5	5	4	4
Nuorisotilan ohjaaja	0,4	0,3	0,3	0
Rehtori	1	1	0	0
Opettaja/työväenopisto	2	2	2	2
St. tuntiopettaja/työväenopisto	86	80	80	54
Opettaja/musiikkiopisto	4,5	4	4	4
St. tuntiopettaja/musiikkiopisto	15	14	15	12
Palvelusihteeri	2	2	2	1
Vapaa-aikapalvelut (yhteensä)	142,8	137,2	133,3	102,0

Arviointikohde	Mittari	TP 2019	TA 2020	Tot 2020
VAIKUTTAVUUS: Kirjastopalvelut	lainat/asukas	15,4	15,0	3,8
	käynnit	149 810	145 000	37 495
Kulttuuripalvelut	taidetalo/käyntikerrat	3 825	2 500	378
Kulttuuripalvelut	patsaspuisto/käyntikerrat	-	2 800	0
Liikuntapalvelut	uimahalli / käyntikerrat	61 473	65 000	17 435
	erityisliikunnan ryhmiä -osallistujat	25 386	26 350	24 315
	-käyntikerrat	6 897	7 500	2 848
	muiden liikuntaryhmien käyntikerrat	16 818	15 500	3 009
Nuorisopalvelut	avoin toiminta (talotoiminta, muu toiminta) osallistujat	8 893	8 500	2453
	leiritoiminta, leiripäivät	280	150	0
	seutukunnallinen toiminta, osallistujat	1 349	350	0
	etsivän nuorisotyön asiakkaat, Loimaa (koko hanke)	99 (125)	90 (110)	55 (73)
Työväenopisto	toteutuneiden opetustuntien määrä (% suunnitelluista)	7 068 82,2 %	7 200	3 119 70,5 %
	opiskelijoiden määrä (brutto-opisk.)	5 417	4 500	2 024
	opiskelijoiden määrä (netto-opisk.)	2 290	2 200	1 459
	alle 16 v. opiskelijat	202	250	165
	toimipisteitä toiminta-alueella	42	40	50
Musiikkiopisto	opiskelijoiden määrä	244	282	228
	opetustunteja/ viikko ka	240	255	206
TALOUDELLISUUS: Kirjastopalvelut	käyttökustannukset /asukas	50,70	49,50	arv. tilinpäätöksessä
	käyttökustannukset /laina	3,30	3,30	arv. tilinpäätöksessä
Kulttuuripalvelut	käyttökustannukset /asukas	29,55	33,50	arv. tilinpäätöksessä
Liikuntapalvelut	käyttökustannukset /asukas	105,10	115,00	arv. tilinpäätöksessä
Nuorisopalvelut	käyttökustannukset /asukas	18,90	19,50	arv. tilinpäätöksessä
Työväenopisto	käyttökustannukset /asukas	28,67	27,0	arv. tilinpäätöksessä
	nettomenot / opetustunti €	64,43	60,00	arv. tilinpäätöksessä
Musiikkiopisto	nettomenot / opiskelija €	1 780	1 600	arv. tilinpäätöksessä